

Dr hab. Izabela Kołodkiewicz, Prof. ALK
Kierownik Katedry Przedsiębiorczości i Etyki w Biznesie
Akademia Leona Koźmińskiego

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr pt.:
„Typologia rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych w Polsce”**

**napisanej pod kierunkiem
Prof. dr hab. Marii Aluchny (promotor)**

Opinia ogólna

Przedstawioną do recenzji rozprawę doktorską mgr Macieja Szulca, której celem było (s. 10) „stworzenie autorskiej typologii rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych”, oraz „ustalenie czynników zewnętrznych i wewnętrznych, które mają wpływ na wybór ról przez rady nadzorcze w spółdzielniach mieszkaniowych”, mimo pewnych słabości, należy ocenić pozytywnie. Zdecydowanie mocną stroną pracy jest podjęty do eksploracji temat. Nadzór korporacyjny (ang. corporate governance) w spółdzielniach, w tym spółdzielniach mieszkaniowych należy wciąż do słabo rozpoznanych sfer, zarówno w Polsce jak i na świecie.

Podjęta przez Doktoranta próba badań rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych obejmująca identyfikację odgrywanych przez nią ról i czynników je warunkujących, stanowi ważny krok w poznaniu tego zjawiska w polskich uwarunkowaniach. Stanowi również ważne uzupełnienie luki wiedzy dotyczącej nadzoru korporacyjnego w spółdzielniach. Cennym efektem przeprowadzonych badań jest też stworzenie przez Doktoranta propozycji typologii rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych.

Za podstawową zaś słabość recenzowanej dysertacji należy uznać ograniczony sposób pokazania wyników badań w postaci studiów przypadków, w tym cytatów z wywiadów z członkami rad nadzorczych. Doktorant ograniczył się jedynie do prezentacji wyników analizy zgromadzonych danych. Brak pokazania danych osłabia jednak rzetelność i wiarygodność wyników badań.

Uwagi szczegółowe

I. Konstrukcja pracy

Praca doktorska liczy 225 stron, w tym merytoryczna część pracy obejmuje 188 stron. Dysertacja składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podsumowania, bibliografii, spisów rysunków i tabel oraz załączników.

W pracy można wyróżnić dwie podstawowe części – teoretyczną oraz metodyczno-empiryczną. Część teoretyczną tworzą rozdziały 1 - 4, w których Doktorant omawia podstawowe zagadnienia dla badań tj.: spółdzielczość i spółdzielnie mieszkaniowe, corporate governance w spółdzielni mieszkaniowej, rady nadzorcze w tego typu podmiotach oraz ich typologie. Opis sposobu prowadzenia badań oraz prezentację analizy wyników badań zawierają kolejno rozdziały 5 – 6. Pracę kończy Podsumowanie. Podkreślić należy, równowagę wyrażającą się liczbą stron, między częścią teoretyczną oraz empiryczną, jak również pomiędzy rozdziałami.

Podsumowując należy stwierdzić, że recenzowana praca doktorska ma tradycyjną, klarowną, dobrze służącą realizacji celów badawczych strukturę.

II. Cel pracy, pytania badawcze oraz metoda badań

Podstawowym celem pracy było „stworzenie autorskiej typologii rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych” (s. 10) oraz identyfikacja potencjalnych ról tych rad i czynników je warunkujących. Doprecyzowując cel pracy, Doktorant sformułował pięć pytań badawczych (s. 10).

Sposób sformułowania głównego celu rozprawy oraz trzech pytań badawczych (nr. 1, 4 i 5) oceniam pozytywnie. Pewne jednak wątpliwości wzbudza sposób sformułowania pytań badawczych nr. 2 i 3. Pytania te wskazują na chęć badania wpływu czynników wewnętrznych oraz zewnętrznych na dobór wiodących ról przez badane rady nadzorcze działające w spółdzielniach mieszkaniowych. Jakościowy charakter badań uniemożliwia jednak badanie wpływu. Wpływ czynników można jedynie badać dysponując grupą kontrolną i grupą badaną. Ponadto badania jakościowe, jakie zrealizował Doktorant, pozwalają jedynie na poznanie postrzegania przez uczestników badania danego zjawiska. Trudno więc mówić o możliwości zbadania wpływu w ich przypadku. Dlatego też sposób sformułowania pytań nr 2 i 3 nie jest adekwatny do jakościowych metod badawczych, jakie wykorzystał Doktorant w procesie badawczym.

Pewną słabością jest również brak precyzyjnego zdefiniowania jaki fenomen Doktorant będzie badał. Na podstawie sformułowanych pytań badawczych można się domyślać, że tym fenomenem są potencjalne role jakie mogą przyjmować rady nadzorcze działające w badanych spółdzielniach mieszkaniowych. Rolą Czytelnika nie jest jednak domyślanie się co Autor dysertacji ma na myśli.

Jak już sygnalizowano powyżej przeprowadzone badania mają charakter jakościowy, a wykorzystaną metodą badawczą jest wielokrotne studium przypadku. W tym miejscu chciałabym wyrazić uznanie dla rozdziału 5 opisującego założenia przeprowadzonych badań. Doktorant uwzględnił w nim kluczowe teoretyczne wymiary jakie są istotne dla budowy wiarygodności i rzetelności badań. Wykazał się również dogłębną wiedzą na temat wykorzystanej metody badawczej oraz techniki pozyskania danych w postaci wywiadu. Kilka kwestii w ramach rozdziału 5 wymaga jednak dopracowania, np.:

- w uzasadnieniu wykorzystania metody wielokrotnego studium przypadku dość słabo wybrzmiała kwestia, że metoda ta daje możliwości identyfikacji powtarzających się schematów/ wzorów, co w kontekście identyfikacji ról rad nadzorczych wydaje się stanowić jej kluczowy atut;

- brak uzasadnienia dlaczego były badane rady nadzorcze działające w spółdzielniach mieszkaniowych, które różniły się wielkością (s. 103). Podkreślić jednak należy, że przy kolejnych kryteriach doboru spółdzielni do badań, Doktorant już uzasadniał ich dobór.
- na s.109 pojawia się informacja o przeprowadzonym badaniu ankietowym, jako jednym źródle danych do studiów przypadku, niestety brak jest informacji jaki był cel badania ankietowego, kto w nim uczestniczył jak również w jaki sposób i kiedy zostało ono przeprowadzone. Pojawia się też pytanie w jakim zakresie wyniki tych badań ankietowych zostały wykorzystane do budowy studiów przypadku. W empirycznej części pracy znalazłam do nich tylko jedno odniesienie.
- rozumiem chęć Doktoranta dotyczącą zapewnienia anonimowości badanym rozmówcom – członkom rad nadzorczych, ale w kontekście pełnionych przez radę nadzorczą ról ważną daną jest zgromadzony w radzie zbiór kompetencji i doświadczeń. Zabrakło mi tym samym charakterystyki tych wymiarów dla badanych członków rad. Ważnym wymiarem jest też doświadczenie w pełnieniu funkcji członka rady (np. liczba kadencji), które jest cennym źródłem praktyk usprawniających funkcjonowanie rady nadzorczej. Wymiary te mogą stanowić ważny aspekt interpretacji danych. Brak ich uwzględnienia może się przełożyć na interpretację wyników badań.
- rozważania w pkt. 5.4. *Techniki i narzędzia badawcze* (s.106 – 107) wskazują, że Doktorant myli technikę zbierania danych jaką jest wywiad z narzędziem badawczym jakim jest scenariusz wywiadu.

III. Merytoryczna ocena rozprawy

Moja ogólna ocena merytoryczna rozprawy, mimo dostrzeganych w niej pewnych niedoskonałości, jest pozytywna. Oceny częściowe poszczególnych jej części, zgodnie ze strukturą pracy zostaną przedstawione poniżej. Przed ich prezentacją chciałabym ponownie wyrazić uznanie dla podjęcia przez Doktoranta badań trudnego podmiotu jakim jest rada nadzorcza. Doceniam jego chęć poszerzenia naszej wiedzy o pokazanie kontekstu jej działania w interesującym i wciąż mało poznanym podmiocie jakim są spółdzielnie mieszkaniowe. Czynniki te decydują o złożoności podjętego przez Doktoranta wyzwania badawczego.

Rozpoczynając ocenę pracy doktorskiej od części teoretycznej (rozdział 1 – 4), pozytywnie należy ocenić dobór dyskutowanych w niej zagadnień. Doktorant wykazał się umiejętnością ich doboru z punktu widzenia swoich potrzeb badawczych zawartych w celu pracy i pytaniach badawczych. Wykazał się znajomością kluczowych zagadnień dotyczących spółdzielni, w tym spółdzielni mieszkaniowych jak również specyficznych dla nich cech nadzoru korporacyjnego (ang. Corporate governance). Cenną część rozprawy stanowią rozważania prezentujące założenia teorii corporate governance w sektorze spółdzielczym. Ważnym elementem tej części jest też rozdział prezentujący specyfikę rad nadzorczych w tego typu podmiotach. Podkreślić też należy, że każdy rozdział kończy się podsumowaniem, zawierającym kluczowe dla danego rozdziału kwestie. Działanie to zdecydowanie ułatwia percepcję prowadzonego przez Doktoranta wywodu.

Cennym z kolei uzupełnieniem rozważań dotyczących specyfiki rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych mogłaby być tabela prezentująca kluczowe podobieństwa i różnice pomiędzy tego typu radami a radami spółek kapitałowych. Prowadzone na ten temat rozważania nie zawsze były precyzyjne. Na przykład wywód na s. 73 nie do końca wskazuje, czy w radach nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych mogą/powinny być tworzone komitety audytu. Te ostatnie są z kolei obligatoryjne dla rad spółek notowanych na GPW.

12

Jeśli chodzi o część metodyczno-empiryczną (rozdziały 5 – 6), to zawarta w punkcie II recenzji pozytywna ocena rozdziału 5 prezentującego założenia prowadzonych badań pozostaje bez zmian. Część empiryczna budzi jednak zastrzeżenia. Doktorant ograniczył się bowiem do zaprezentowania jedynie wyników analizy zgromadzonego materiału badawczego (rozdział 6). Zbadane przypadki nie zostały przedstawione w dysertacji; tym samym Doktorant nie zawarł w niej wyników przeprowadzonych badań. Nie uzasadnił też swojego działania. Brak pokazania wyników badań powoduje częste pojawienie się poniższego pytania:

Na jakiej zasadzie Doktorant tak twierdzi?

Działania te zdecydowanie osłabiają wiarygodność prezentowanych wyników analizy badań. Nie wiadomo też jak Autor „przeszedł” od danych do ich interpretacji. Zdaniem zaś M.G. Pratt (2009):

- Wyniki badań grają główną rolę w procesie raportowania wyników badań jakościowych.
- Badacz powinien „pozostawać blisko” danych.
- Często odnosić się do danych.
- Dane powinny być wykorzystane w kształtowaniu i wspieraniu twierdzeń.

Brak prezentacji wyników badań w postaci studiów przypadków, jak również ograniczony zakres wykorzystania cytatów z wywiadów z członkami rad nadzorczych, obniża wartość pracy oraz jej wiarygodność.

Jeżeli zaś chodzi o ocenę prezentacji wyników analizy 8 studiów przypadków, zaprezentowaną w rozdziale 6, to jest ona pozytywna. Logika wywodu jest zrozumiała i przejrzysta. Za mocną stroną tej części rozprawy należy uznać przyjętą strukturę jak również podejmowane próby podsumowania kluczowych obserwacji w tabelach kończących każdy punkt. Pomysł wykorzystania tabel w tym celu uważam za cenny, ale niestety nie został on w pełni wykorzystany. O tej ocenie decyduje przyjęta przez Doktoranta strategia „Czytelniku zawartość tabeli zinterpretuj sobie sam”. Zawartość podsumowujących tabel, w znaczącej liczbie przypadków, została opisana, ale już nie zinterpretowana. Do innych słabości tej części dysertacji należy też zaliczyć bardzo słabe wykorzystanie cytatów, co jest szczególnie zaskakujące w kontekście braku prezentacji wyników badań w postaci studiów przypadków. Doktorant w niewielkim stopniu pokazał dane, co M.G. Pratt uznaje za błąd;

Oceniając z kolei dyskusję wyników badań należy podkreślić, że zostały w niej poruszone kluczowe dla badań zagadnienia. Ważną jej składową jest propozycja typologii rad nadzorczych, jakie zostały zidentyfikowane w badanych spółdzielniach mieszkaniowych. Cel dysertacji został tym samym zrealizowany.

Do mocnych stron dyskusji należy też jej osadzenie w teorii. Ciekawym rozwiązaniem są zaproponowane próby podsumowania rozkładu wiodących ról rad nadzorczych w badanych studiach przypadków na schematach (rysunek 23 i 24, ss. 170 – 171). Niestety zabrakło w nich wskazania jakie założenia wykorzystanych teorii (tj. teorii agencji, teorii hegemonii menedżerskiej oraz teorii dobrego gospodarza) pozwalają na ich ujęcie w modelu trójkątowym, zaproponowanym przez Doktoranta. Jak rozumieć wspólne sfery przecinających się kół reprezentujących poszczególne teorie? Liczę, że w czasie obrony Doktorant wyjaśni tę kwestię.

Pewien niedosyt pozostawia też brak wskazania przez Doktoranta potencjalnych kierunków badań. Doktorant ograniczył się głównie do wskazania potrzeby weryfikacji otrzymanych wyników badań jakościowych przy wykorzystaniu badań ilościowych, obejmujących większą próbę członków rad spółdzielni mieszkaniowych. Brakuje natomiast wskazania nowych tematów badawczych, które identyfikują otrzymane wyniki badań. Trudno uwierzyć, aby wyniki badań nie sugerowały nowych ciekawych obszarów badawczych dotyczących rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych. Do nich należy na przykład zaobserwowana symultaniczność ról rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych.

Szkoda, że Doktorant nie podjął też próby sformułowania praktycznych rekomendacji dla rad nadzorczych spółdzielni mieszkaniowych. Zaprezentowana analiza wyników badań wydaje się być cennym ich źródłem.

IV. Dobór i wykorzystanie literatury przedmiotu

Bibliografia, obejmująca artykuły i monografie w języku polskim oraz języku angielskim, została zawarta na ss.188 – 220 (od 10 – 12 pozycji na stronie). Źródłem danych były również akty prawne dotyczące spółdzielczości, spółdzielni mieszkaniowych oraz dokumenty badanych spółdzielni.

Dobór literatury przedmiotu uznaję za adekwatny do potrzeb badawczych Doktoranta. Wykorzystana bogata bibliografia świadczy o dobrej znajomości badanej problematyki.

V. Językowa i formalna strona pracy.

Pod względem językowym i edycyjnym praca została przygotowana poprawnie, aczkolwiek zdarzają się drobne uchybienia. Do nich m.in. należą literówki oraz błędy stylistyczne, jak również brak powołań do źródeł (np. s. 17 i inne)

Podkreślić jednak należy umiejętności pisania Autora - generalnie sposób prowadzenia rozważań jest jasny i zrozumiały. Osiągana tym samym precyzja wypowiedzi pozwala czytać pracę bez trudu, jak również pozwala na zrozumienie logiki prowadzonego wywodu. Aczkolwiek w części empirycznej zdarzają się czasami skrót myślowy, które zaburzają przejrzystość rozważań. Mocną stroną pracy są też tabele opracowane przez Autora – pełnią one ważną funkcję podsumowującą; szkoda, że ich potencjał nie zawsze został wykorzystany (tj. w wyniku braku ich skomentowania). Na koniec warto podkreślić staranne przygotowanie bibliografii oraz rysunków i tabel.

VI. Konkluzje

Podsumowując, mimo wskazywanych w recenzji pewnych niedociągnięć, stwierdzam, że recenzowana praca doktorska spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym. Decyduje o tym:

- Zaproponowane przez Doktoranta oryginalne rozwiązanie problemu naukowego w postaci zbudowania autorskiej typologii rad nadzorczych w spółdzielniach mieszkaniowych.
- Zidentyfikowanie czynników (zewnętrznych i wewnętrznych), które determinują wybór ról wiodących ról przez rady nadzorcze w spółdzielniach mieszkaniowych.
- Poszerzenie dyskusji dotyczącej sfery corporate governance poprzez uwzględnienie w niej charakteryzujących się własną specyfiką podmiotów jakimi są spółdzielnie, a szczególnie spółdzielnie mieszkaniowe.
- Wykazanie się przez Doktoranta znajomością wiedzy teoretycznej dotyczącej badanego fenomenu.

- Opracowanie założeń własnych badań empirycznych oraz ich przeprowadzenie.
- Zaprezentowanie analizy wyników badań, w sposób zgodny z logiką zagadnień zawartych w pytaniach badawczych.
- Przeprowadzenie ciekawej dyskusji otrzymanych wyników badań.

W związku z tym stwierdzam, że oceniana dysertacja doktorska spełnia kryteria merytoryczne dotyczące prac doktorskich i mieści się w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu.

Recenzowana rozprawa mgr Macieja Szulca spełnia też wymogi formalne związane z pracami na stopień naukowy, tym samym wnioskuję o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Izabela Kołodkiewicz

Bibliografia:

Pratt M.G. (2009) „From the Editors. For the lack of a boilerplate: Tips on writing up (and reviewing) qualitative research”, *Academy of Management Research*, Vol. 2009, No. 5., ss. 856 - 862